

Moholy-Nagy Művészeti Egyetem

Fenntartható Fejlődési Stratégia

2008.

1) Bevezető - a stratégia elkészítésének indoklása

Az emberiség, az egyes emberek és társadalmak közvetlenül vagy a gazdaság révén szükségleteik kielégítése érdekében természetes környezetükből veszik el azokat a javakat, amelyeket a földi rendszer létezése óta felhalmozott. Az utóbbi évtizedekben lett köztudomású és tétellel bíró megállapítás az a közhelyszerű közgazdasági tétel, hogy a véges anyagi erőforrásokkal rendelkező Földön a gazdaság növekedése nem tartható fenn hosszútávon. A profit-szemlélet dominanciája miatt súlyos hatalmi-társadalmi feszültségek jöttek létre. A nem megfelelő technológiák alkalmazása miatt a természet pusztulásának, szennyezésének mértéke is fokozatosan növekedett. Mindezek együttesen komolyan fenyegetik civilizációnk biztonságát és feltételrendszerét, azaz a létfenntartó bioszféra egészségét, eltartó képességét.

A világban végbemenő változások léptéke radikális és átfogó paradigmaváltást tesz szükségessé, amelyet az egyre inkább a „fenntartható fejlődés” koncepciójában foglalhatunk össze. A fenntarthatóság biztosítása azt kívánja tőlünk, hogy a jelen és jövő generációk létfeltételeihez szükséges természeti és épített környezet minőségét, értékeit megőrizzük. Ettől a rendszertől az ember annyit és olyan körülmények között vehet el, hogy ne sértse a saját létfenntartásának jövőbeli esélyeit, mivel a termelés és a fogyasztás, valamint a népességrobbanás erőforrás-igényét a bolygó nem lesz képes biztosítani. Ennek a globális és civilizációs kihívásnak a megoldásához szükség van tudatos felelősségvállalásra, rendszerszemléletű gondolkodásra, valamint megfelelő egyéni és közösségi cselekvési formákra.

A szemlélet- és attitűdváltásban nemzetközi és innovatív potenciálja miatt kiemelkedő szerepe van a felsőoktatásnak. A MOME-t Magyarországon egyedülálló képzési portfóliója, alkotói-művészeti hagyománya alkalmassá teszik arra a szerepre, hogy szellemi műhelyként élen járjon a fenntartható fejlődés szempontrendszerét az alkotói-tervezői és művészi tevékenységben számot vető új gondolkodásmódnak.

2) A felsőoktatási intézmények szerepe és feladatai a fenntartható fejlődés megvalósításában

A felsőoktatásról szóló 2005. évi CXXXIX. törvény preambulumban megfogalmazottak szerint a felsőoktatás feladatait úgy kell, hogy ellássa, hogy közben a fenntartható fejlődés érdekében javuljon a gazdasági, a társadalmi és a környezeti fenntarthatóság.

A törvény általános célként fogalmazza meg, hogy az intézmények programjaiban és működésében a fenntartható fejlődés biztosítása, az egészségtudatos, környezettudatos szemlélet és értékek közvetítése érvényesüljön.

Ide tartozik, hogy uniós kötelezettségünk alapján a kormány 2007. júniusában elkészítette a Nemzeti Fenntartható Fejlődési Stratégiát (NFFS). Az NFFS hosszú távú keretstratégiai jellegű dokumentum.

A NFFS feladatai közül a következőket kell kiemelni a felsőoktatási intézmények számára: „szükséges, hogy a tudományos kutatás erősödésével, és a kutatási eredmények elérhetővé válásával a fenntarthatóságról, az azt veszélyeztető folyamatokról és a szükséges értékváltásról való tudásbázisunk – a fenntarthatóbb értékrend és attitűd terjedésével együtt növekedjen.

„Az oktatás tartalmában és formáiban hangsúlyosabban kell megjeleníteni a fenntarthatósági témákat és értékeket. A fenntarthatóságnak alapkövetelménnyé kell válnia az új ismeretek befogadása és a változó társadalmi és gazdasági viszonyok közötti eligazodás érdekében”.

„Meg kell változtatni a termeléssel és a fogyasztással kapcsolatos attitűdöket, a kultúra- és tudásintenzív fogyasztást kell bátorítani.

„El kell fogadni és fogadtatni azt, hogy a fenntarthatóság nem érhető el az anyagi fogyasztás csökkentése nélkül. A fogyasztási szokásokat nem lehet elválasztani a lakosság általános kulturális helyzetétől és az oktatás színvonalától. A kulturális javak iránti magasabb kereslet csökkentheti a dologi jólét hajszolását a lakosság körében, ami egyúttal a környezet terhelésének csökkentését is jelenti.

„A felsőoktatási intézményeknek kiemelt szerepük van a jövő nemzedéknek a fenntarthatóság szellemében történő nevelésben. A kulturális és művészeti értékeken keresztül a globális tudatosság és az ökológiai tudatosság és felelősség hatékonyan képviselhető és átadható. A felsőoktatás vállalt feladat szerint értelmiségieket képez, akiknek példamutató szerepe van a tudatos, felelős értékrend és életforma elterjesztésében, megvalósításában.”

3) A MOME Fenntartható Fejlődési Stratégiájának területei

A fenntartható fejlődés irányába történő átállás programja akkor lehet hatásos, ha az MOME valamennyi működési területére kiterjed. A felsőoktatási intézmények alapfunkciói: az oktatás, kutatás, alkotás, működtetés, és az utóbbi időben egyre inkább előtérbe kerülő regionális, illetve országos és nemzetközi szerepvállalás. Annak érdekében, hogy ezek a területek egymást erősítsék – és ne gyengítsék, esetleg kioltásák – szükséges, hogy egységes kultúrát, szemléletet tükrözzön a fenntartható fejlődés fogalomkörében és megközelítési módjaiban is. A MOME működésében is támassza alá azt, ami az oktatás tartalmában és módszereiben megjelenik. Mindez feltételezi, hogy a fejlesztési stratégiák értékelésekor, áttekintésekor vagy újak készítésekor a fenntarthatóság szempontjait is figyelembe veszik.

4) A fenntartható fejlődés problémarendszere

Az alábbi felsorolás tartalmazza azokat a fenntarthatatlan társadalmi, gazdasági, technológiai folyamatokat, amelyeknek meghaladásában a MOME-nek is szerepet kell vállalnia.

- növekvő termelés,
- növekvő erőforrásigények
- növekvő társadalmi természeti egyenlőtlenségek
- elavult technológiák, épületek
- részben elavult értékrend és fogyasztási minták
- részben elavult oktatási, képzési rendszer

Fontos annak felismerése is, hogy a felsorolt fenntarthatósági szempontú problémák összefüggésrendszerben alkotnak, s hogy gyökereik elavult társadalmi, gazdasági, technológiai struktúrára vezethetők vissza, s hogy a globalizáció folyamati legtöbbször a lokális folyamatok figyelmen kívül hagyásával mennek végbe.

5) A Nemzeti Fenntartható Fejlődési Stratégia (NFFS) által kijelölt, a MOME fenntartható fejlődési stratégiája szempontjából fontos feladatok

a) A rendszerszemléletű stratégia prioritásai és cselekvési területei a következők:

- Annak a tudásbázisnak a növelése, amely a fenntarthatóságról, az azt erősítő, ill. veszélyeztető folyamatokról és a szükséges értékváltásról szóló ismereteket tartalmazza, a tudományos kutatás és tudáscsere erősítésével, és a kutatási eredmények elérhető tételével;
- A fenntarthatóságról való tudás két irányból történő terjesztése, egyrészt a közoktatáson, a szakképzésen és a felnőttképzésen keresztül, másrészt a médián és más csatornákon keresztül;
- A gazdasági élet szereplőinek megnyerése és bevonása, nyilvánosság, civil szervezetek fellépése, politikai elkötelezettség kialakulásának támogatása;
- A változások monitoringja és értékelése, amelynek eredményei visszahatnak a tudásbázisra, illetve minden más cselekvési területre is.

b) Az MOME tevékenységét befolyásoló legfontosabb cselekvési területek:

- (1) a művészeti-tudományos eredmények és a társadalmi tudás közötti kapcsolat;
- (2) a fenntarthatóság oktatása, mint alapkövetelmény;
- (3) integrált, transzdiszciplináris-, és gyakorlat-orientált oktatás;
- (4) globális oktatás;
- (5) a tanulás formális és informális ösztönzése;
- (6) általános műveltség;
- (7) felelős állampolgári magatartás;
- (8) termelési és fogyasztási attitűdök megváltoztatása;
- (9) fogyasztóvédelem erősítése;
- (10) a fenntarthatóságról szóló társadalmi párbeszédben való szerepvállalás.

A Nemzeti Stratégia számos eleme szoros és elválaszthatatlan kapcsolatban van a MOME mindennapi életével, az oktatók, dolgozók, a hallgatók személyes tudatosságával. A MOME Fenntartható Fejlődési Stratégiáját alapvetően meghatározzák az NFFS prioritási és cselekvési struktúrája, amelynek elemei különböző mértékben érvényesek.

6) A stratégia megalapozása, elvi keretek

- A MOME Intézményfejlesztési Terve (2007) olyan stratégiát tervez kialakítani, amelynek eredményeként még jobb és hatékonyabb működés alakul ki, amely a fenntarthatóság irányába mozdítja el az egyetemet.
- Különleges hatások várhatók az ökológiai és globális tudatosság eszméjének tervezői alapelvevételén és kreatív művészeti kifejezésén keresztül.
- Az alkalmazott eszközök segítségével a komplex tervezési-művészeti tevékenység olyan szinergiák teremtésére alkalmas, amelyek hatása felbecsülhetetlen.
- Az MOME nemzetközi elkötelezettsége biztosíték arra, hogy e korszerű értékek megfelelő szinten kerüljenek interpretálásra a design, a média és a téralkotás globális kommunikáló világában.
- A 21. század elején a vizualitás médiumai kiváltságos szerepbe kerültek, amely fokozott felelősséget indukál: az alkotói-tervezői-művészeti tevékenységnél jóval kevésbé érvényesülnek a

nyelvi, etnikai és vallási korlátok, s nagyobb az univerzális recepció és egyetemes hatókör elérésének lehetősége.

- A művészi-tervezői kreativitás elvileg korlátlan és mentes az aktuális politikai ideológiáktól, ezért talán a legkisebb konfliktusok árán képes megvalósítani és kifejezni az fenntartható fejlődés kibontakozó paradigmája által hordozott értékeket.

7) MOME Fenntartható Fejlődési Stratégia rendezőelvei

A fenntartható fejlődés megvalósítása során az MOME különösen az alábbi rendező elveket veszi figyelembe:

- *önkéntesség*: az alulról szerveződés következetes érvényesítése, az oktatók és a Hallgatói Önkormányzat bevonása.
- *lokalitás*: a helyi érdekek képviselése és a helyi gazdaság támogatása: pl. a MOME működtetése során kiemelt cél a helyi (magyarországi) erőforrások használata, különös tekintettel a helyi, környezetbarát termékek termelésének és fogyasztásának ösztönzésére.
- *kooperáció*: a Stratégia céljainak megvalósítása érdekében az MOME együttműködik más hazai és nemzetközi művészeti intézményekkel, a kreatív ipar receptív szereplőivel.
- *folyamatos tudásbázis-fejlesztés*: integrált információs rendszerek kialakítása. Az ismeretek és a kutatási eredmények elérhetővé válásával a fenntarthatóságról, az azt veszélyeztető folyamatokról és a szükséges értékváltásról való tudásbázisunk növekedését kell elérnünk a fenntarthatóbb értékrend és attitűd terjedésével együtt; ezt elérhetővé kell tennünk, és a változások monitoringján keresztül biztosítani kell a visszahatást a tudásbázisra. Így pl. lényeges a fenntartható fejlődésre jelentős hatással lévő tényezők folyamatos nyilvántartása (pl. víz és energiafelhasználás, hulladéktermelés), és ezekből olyan adatbázis létrehozása, amely lehetővé teszi a változások állandó figyelemmel kísérését (indikátorok alkalmazása),
- *folyamatos képzés*: a fenntartható fejlődéssel kapcsolatos ismereteket, készségeket mind az alapképzésben, mind a mesterképzésben fejlesztjük, (Ezáltal a MOME képzési egységei a fenntartható fejlődés szempontjából maguk is tanuló szervezetekké válhatnak).

8) A MOME jelenlegi helyzete a fenntarthatóság szempontjából

A bolognai folyamat reformjai nem érintették a felsőoktatás tartalmi megújulását, alkalmazkodását a világ meghatározó folyamataihoz. A fenntarthatóság értékrendje, tartalma alig kapott helyet eddig a felsőoktatási képzés- és szervezetfejlesztésben. A „befogadó design” és a „sustainable living” programja révén a MOME megközelítése a jövő generációjának perspektívájából keretezi a MOME oktatói alkotói és művészi tevékenységét és az erre vonatkozó elméleti-kutatási erőfeszítéseket.

9) A MOME küldetésnyilatkozata

A Moholy-Nagy Művészeti Egyetem magát olyan helyként értelmezi, ahol a gondolkodás, alkotás és cselekvés, a művészi és tudományos artikuláció, a párbeszéd és a kritikai megnyilvánulás természetes igényként jelenik meg. Fontosnak tartja tradícióinak őrzését, az elmúlt bő évszázad alatt kialakult művészeti területek művelését, a design és a vizuális művészeti gondolkodás fejlesztését. Teszi ezt azzal a meggyőződéssel, hogy gyakorlat és elmélet az alkotó munka során összeegyeztethető. Hisz az alkalmazott és autonóm felvetések egyidejű jelenlétében és hirdeti a külvilághoz kapcsolódás fontosságát. Művészeti

egyetem alapállása nem lehet más, minthogy a világ folyamatait kétellyel szemléli és az ellentmondások és ellentétek viszonyai közt eligazodva karakterét, álláspontját érvényesíti.

A Moholy-Nagy Művészeti Egyetem hitét, meggyőződését és szakmai alapállását a képzés centrumába állítja, és vállalja az elitképzés misszióját. Letéteményese a teljes körű, felsőfokú, minden képzési fokozatra kiterjedő design és művészeti elitképzésnek. Hasonló indítatással valósítja meg képzéseit a designra és a vizuális művészetekre reflektáló teoretikus, azok oktatására felkészítő pedagógiai, továbbá a design és a művészet intézményrendszerének működtetésére szakembereket képző gyakorlati szakterületeken.

A MOME oktatási tevékenysége arra irányul, hogy hallgatóiban kialakuljon művészi tehetségük célirányos működtetésének képessége. Az egyetem vállalt törekvése, hogy tudatos alkotóegyeniségeket képezzen, akik alkalmasak a művészeti területükön adódó feladatok magas szintű megoldására, illetve szakmai, kutatói feladataik színvonalas ellátására, és akik az emberi környezet alakításáért belső kényszertől hajtva tevékenykednek.

Az egyetem a kreatív előkészítés – tervezés – megvalósítás készségének hármasságát alakítja ki hallgatóiban. Munkaformáival – mester és tanítvány kapcsolatok által – pozitív emberi értékekkel egészíti ki a szaktudás megszerzésének minden mozzanatát. A képzéshez kapcsolódó magas színvonalú szolgáltatásaival gondoskodik hallgatóinak értelmiségivé válásáról, részben európai mintákhoz való alkalmazkodást, részben múltban gyökerező hagyományokon alapuló identitást ad.

Az egyetem a design és a vizuális művészetek alkotó és szellemi műhelye is, ahol magas szintű művészeti alkotó-kísérletező munka, tudományos kutatás folyik. A műhely jellegű erőt a színvonalas szakkönyvtár, a kortárs művészeti folyamatokat és gondolatokat megjelenítő galéria, a szakmai kiadványok, továbbá a társadalmi, gazdasági és kulturális folyamatok és a művészi tevékenység közötti kapcsolatok gondozása és megjelenítése is.

A MOME azon igénye, hogy a világ – de legalábbis Közép-Európa – legkiemelkedőbb színvonalú egyetemei közé tartozzon, csak a folyamatok ismétlődő újragondolásával valósulhat meg, amely az egyetemi élet részeként, a napi feladatvégzés valóságában van jelen.

10) MOME stratégiai céljai

- képzésfejlesztés
- művészeti alkotótevékenység/kutatás-fejlesztés
- szolgáltatások fejlesztése
- szervezetfejlesztés

E célok megvalósítása során - a MOME egyedülálló helyzete miatt - intézményen belül kiemelkedő jelentősége van a belső hatékonyságnak, elsősorban a képzés- és szervezetfejlesztésnek, amely eredménye multiplikátor jelleggel valamennyi más stratégiaelemre hat.

11) Fenntarthatósági SWOT-elemzés

- *Erősségek:*
 - a vizuális kultúra oktatásában központi helyzet,
 - kisléptékű intézet, hatékonyabb szervezés,
 - a szakterületek élvonalát képviselő oktatói gárda,
 - jó kapcsolat az intézményvezetés és a HÖK között,
 - erős igény és késztetés a fenntarthatóság szempontrendszerének érvényesítésére a tervezés és művészeti alkotótevékenység és ezek oktatása során,

- a design, az építészet, és a vizuális kommunikáció gyakorlati és elméleti művelése alapképzéstől a doktori képzésig,
 - a MOME különleges lehetőségeket és rendkívül hatásos programokat, látványokat képes tervezni, amelyek a fenntarthatóság szellemiségét attraktív és hatékony módon közvetítik.
 - továbbélő elitoktatás és minőségi igény kizárja a sablonos megoldásokat,
 - kiemelkedő és egyedi szerepet játszhat – akár nemzetközi szinten is – sajátos eszközei alkalmazásával.
- *Gyengeségek:*
 - vizuális kultúra jelenleg alacsony presztízse Magyarországon,
 - időhiány,
 - információhiány.
- *Lehetőségek:*
 - a vizuális kultúra növekvő társadalmi-gazdasági súlya,
 - nemzetközi és hazai szinten is erősödik a fenntarthatóság tudatossága,
 - gyors alkalmazkodás lehetősége,
 - attraktív, nagy hatású programok tervezése,
 - EU-s pályázati lehetőségek,
 - a nemzetközi programokba való bekapcsolódás a fenntarthatóság témakörében is kiemelkedő szakmai szinten működő intézmény.
- *Fenyegetettség:*
 - tömegkultúra hatására a hagyományos fogyasztói magatartás továbbélése,
 - a gazdasági, gazdaságossági kényszer miatt a fenntarthatóság háttérbe szorul.

12) Fenntarthatósági jövőkép

A fenntarthatóság szellemében megfogalmazott jövőkép: a MOME célja a jövő problémáira érzékeny, felelős tervezők és művészek, valamint tanárok és elméleti szakemberek képzése, akik felismerik a világban végbemenő változások lényegi jellemzőit, akik hivatásukon keresztül szolgálják az alkotóerő legtisztább megnyilatkozását. Felismerik, és tudatosan képviselik az emberiség közös felelősségét, egységét és a benne rejlő sokszínűségét. A mester és hallgató közötti szoros kapcsolat lehetőséget nyújt a generációk közötti viszonyból fakadó felelősség mélyebb megélésére és tudatosabb vállalására.

13) A MOME FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉSI STRATÉGIÁJÁNAK CÉLHIERARCHIÁJA

- Kontextuális célok
 - Az Egyesült Nemzetek Szövetsége által elfogadott fenntarthatósági dokumentumok általános céljai
 - Az Európai Unió fenntartható fejlődéssel kapcsolatos célkitűzései
 - Nemzeti Fenntartható Fejlődési Stratégia (NFFS) célkitűzései
- MOME Fenntartható Fejlődési Stratégiai célok
 - Stratégiai főcél:
 - A fenntarthatósági elvek érvényesítése a MOME valamennyi területén
 - Stratégiai alcélok:
 - Fenntartható Campus (MOME Öko-Campus)

- Fenntarthatósági szempontú értékrend
- Fenntarthatósági hálózatok (MOME Öko-Network)

A stratégiai főcél az alcélok szolgálják, mint eszközök.

14) MOME Öko-Campus

Az Öko-Campus megvalósítása nemcsak a fenntarthatóság rendezőelveinek felel meg, hanem a takarékos és hatékony megoldások és technológiák alkalmazásával rövid- és hosszútávon jelentős anyagi megtakarításokat lehet elérni.

A MOME az épületek, létesítmények üzemeltetése során törekszik a gazdaságosságra, energiatakarékos intézkedések megvalósítására, olyan kisebb beruházásokra, amelyek ezt elősegítik. Szelektív hulladékgyűjtés, újrapiírhasználat, természetes anyagok használata, új épületek tervezésénél, kivitelezésénél figyelembe veszik a fenntarthatósági elveknek való megfelelést, az anyag- és energia-intenzív megoldások helyett a kultúra- és tudásintenzív megoldásokat.

15) MOME Fenntarthatósági értékrend

Az intézményi menedzsment a döntéshozatali struktúra, szervezeti felépítés, irányítási rendszerek kialakításakor igyekszik érvényesíteni az új fenntarthatósági értékrendet, hogy az oktatók, dolgozók a hallgatók érezzék a jövőre felkészítő szellemiséget az energiatakarékosság és víztakarékosság fontosságát, a szelektív hulladékgyűjtés jelentőségét.

Az MOME oktatás tervezésénél és újratervezésénél figyelembe veszi a NFFS vonatkozó elvárásait: ki kell dolgozni a fenntartható fejlődés szempontjából fontos értékek közvetítése számára kötelező oktatási formát (NFFS).

Ezért az MOME az *oktatásban* is igyekszik hangsúlyosabban megjeleníteni a fenntarthatósági elemeket, „a fenntarthatóságnak alapkövetelménnyé kell válnia az új ismeretek befogadása és a változó társadalmi és gazdasági viszonyok közötti eligazodás érdekében.” (NFFS).

Az analitikus ismereteken, a tantárgyakra bontó tudásanyagon nyugvó iskolarendszer kevésbé alkalmas a rendszerszemléletű társadalom felnevelésére, ezért fontos a tárgy- és tér-, valamint a képalkotó alkotó diszciplínák integrált oktatásának gyorsabb elterjedése és a napi gyakorlatba történő beépülése.

A MOME az alkalmazott és autonóm művészetek egyre inkább fiktívnek bizonyuló határainak hagyományos merevségét az egyetemen folyó oktatási-képzési és alkotói tevékenység nyitottságával, és átjárhatóságával helyettesíti.

16) Fenntarthatósági hálózatok (MOME Öko-Network)

A MOME többrétegű külső és belső kommunikációja, lehetőséget biztosít olyan társadalmi partnerségek és klaszterek kialakítására, amelyek egyúttal a MOME társadalmi kommunikációját egyre inkább a fenntarthatóság szempontrendszerének figyelembevételével szervezi és ezek továbbfejlesztésére. Az MOME mind az intézményen belül működő szakmai párbeszéd keretein belül, mind a külső partnerei között olyan hálózatot igyekszik kiépíteni, amely segít a környezettudatosság szervezettségének erősítésében, és a példamutatáson keresztül több intézmény ilyen irányú tudatosságának fejlesztésében. Fontosnak tekinti a szervezet, mint hálózat elem megfelelő fejlesztését.

17) Intézményi Fenntarthatósági Terv

A MOME a fenntarthatósággal kapcsolatos céljai megvalósítására Intézményi Fenntarthatósági Tervet alkot, amely jelen Stratégia mellékletét képezi.

Az Intézményi Fenntarthatósági Terv céljai

- a) A MOME hallgatói tanulmányaik sikeres befejezése után képesek legyenek a fenntarthatóság mindhárom lényeges komponensét (gazdasági-pénzügyi, társadalmi, környezeti) szakmai tevékenységük, alkotó-kutató, tervezői, illetve művészeti munkájuk során alkalmazni, s így munkaerőpiaci pozícióikat is javítani,
- b) A MOME, mint szervezet, működése során képes legyen a fenntarthatóság szempontrendszerének integráns alkalmazására,
- c) A MOME mint szellemi műhely és a vizuális kultúra oktatásának fontos letéteményese oktatási-képzési programjai kialakításakor, valamint, a kreatív iparral és a társadalmi környezetével folytatott partneri viszonyaiban és kommunikációjában prioritásként kezeli a fenntartható jövő kutatását és megvalósítását.

Moholy-Nagy Művészeti Egyetem Fenntartható Fejlődési Stratégiáját a Szenátus 2008. március 31-i ülésén fogadta el.

Budapest 2008. március 31.

Kopek Gábor
rektor